

مدرسه برای هنرمندان

مونیکا ج. رنهوی

جماعت حیرت زده در گران سیرک، پاله داسپور، ساریس، ۱۹۵۷

پربندهای مردم نشان و طاقالت فرنگی

اشیاء را به خوبی حفظ کند و آکروبات باز ماهر باشد. در شوروی علاوه بر مدرسه مشهور مسکو، دو مدرسه رسمی دیگر هم هست که با همین خط مشی کار می‌کنند. یکی از این دو در کیف (اوکراین) است و دیگری در تفلیس (گرجستان). حدود یکصد آموزگار (که نصبت تن آنها تمام وقت هستند) به ۳۰۰ دانش‌آموز می‌دهند. سن پذیرش بین پانزده تا بیست سال است و دوره آموزشی چهار سال به طول می‌کشد. هر سال سه امتحان منتخب (بزشکی، شایستگی بدنی و استعداد موسیقی) حدود هفتاد و پنج شاگرد را دستچین می‌کند.

در سال اول اشکال ترکیبی آموزشی نظری و عملی به آموزگاران کمک می‌کند تا توانایی عمومی شاگردان را بهبود بخشند و از همه واجبت زهمینه را برای رشد استعدادهای فردی آنها آماده سازند. شاگردان فقط وقتی به ادامه کار ترغیب می‌شوند که استعداد دستیابی به سطح بسیار بالایی در آنها موجود باشد. در سال دوم کارها تخصصی می‌شود و سال سوم مخصوص رفع خطاها و آخرین آموزشها است. سال چهارم و آخر روی چند نفری کار می‌شود که آمادگی آن را نشان داده‌اند که نمایندگان سیرک شوروی باشند.

آنها که انتخاب نشده‌اند «نقشهای کوچکی» ایفا خواهند کرد تا موفق شوند دو امتحان نهایی را با موفقیت سپری کنند، یکی در رشته خاص خودشان و دیگری در رشته

ایستگاه ما مدرسه مشهور سیرک در مسکو خواهد بود با همتهایی که در لهستان، مجارستان، جمهوری دموکراتیک خلق کره و کوبا دارد. سپس غلام فرانسه خواهیم شد که به سه مدرسه سیرک خود می‌بالد و سپس به چند مورد مجزا اما جالب توجهی چون سیرک پیگ اپل در نیویورک و سیرک دوسولی در کانادا و گروههای آکروبات در چین خواهیم پرداخت.

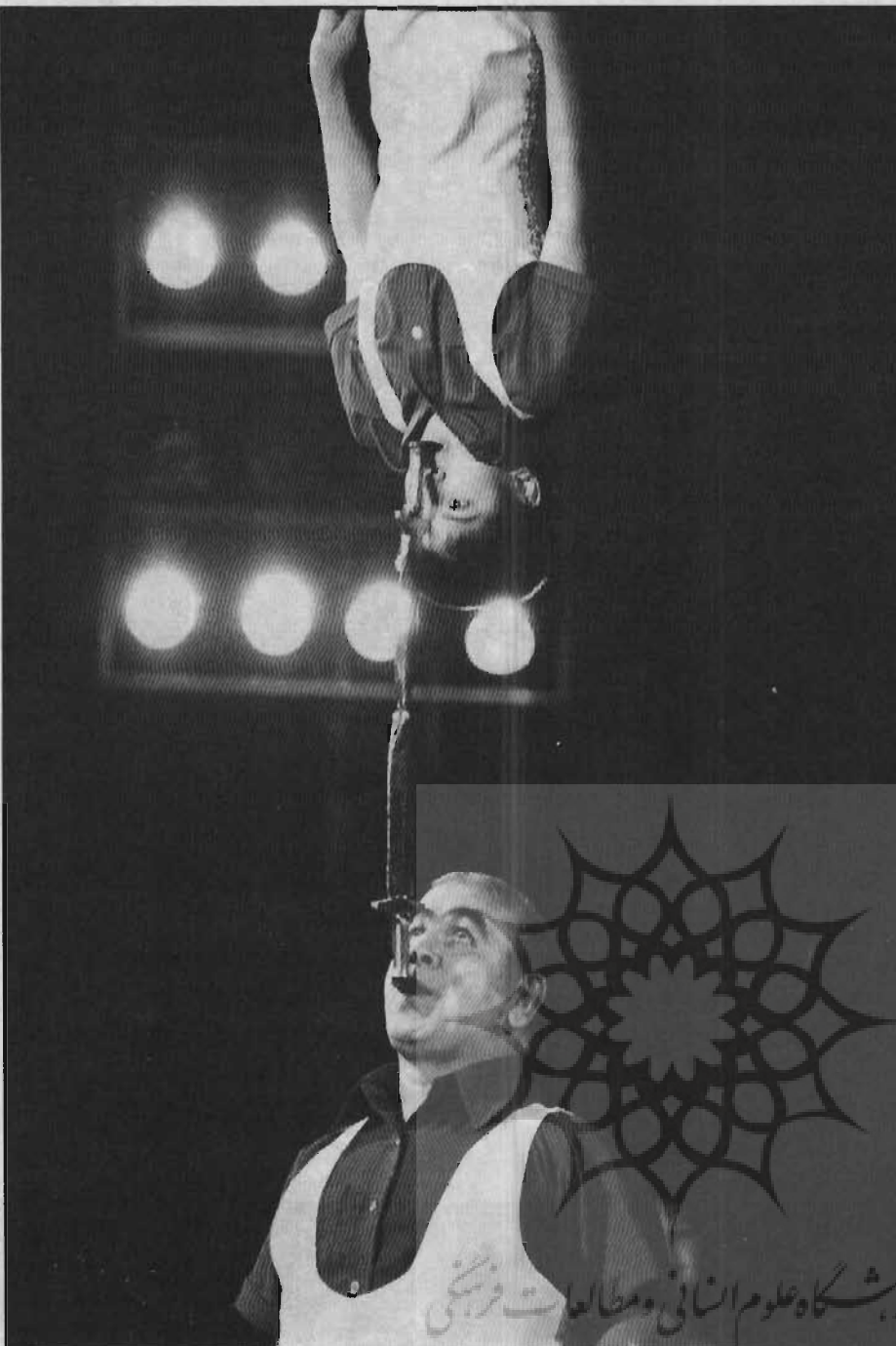
لنین به سال ۱۹۱۹ فرمان «ملی کردن کلیه تئاترها و سیرکها» را در اتحاد شوروی صادر کرد. در آن موقع تعداد هنرمندان روسی بسیار کم بود و همتایان غربی آنها، که بسیار متعددتر بودند، به اولین آموزگاران نسل جدید بازیگران سیرک در شوروی بدل شدند. آموزشگاه مسکو به سال ۱۹۲۷ افتتاح شد و تحت عنوان «مدرسه هنرهای سیرک» فعالیت خود را آغاز کرد. اولین شاگردان این مدرسه به سال ۱۹۳۰ فارغ التحصیل شدند. یکی از آنها میخائیل نیکلایویویچ رومیانتسوف (۱۹۸۳ - ۱۹۰۱) است که بعدها تحت عنوان دلکک کاراندانش (به روسی یعنی «مداد») شهرتی جهانی کسب کرد. پی شیک اتحاد شوروی سخت‌ترین جا برای یادگیری فوت و فن دلککی است، چون حد استاندارد آن بسیار بالاست و امتحانهای سختی را باید گذراند. دلکک روسی نه تنها باید هنر پانتومیم را به طور کامل بداند، بلکه باید روی طناب بسیار خوب عمل کند، با طناب حرکات نمایشی جالبی ارائه دهد، تعادل آدمها و

ژانز بگلر جامعه‌شناس سوئیسی ادعا می‌کند که سیرک «آخرین نشانه باقی مانده از دانش کهن، رمزآمیز و مربوط به حیات است». تنها دو راه برای ابدی کردن این دانش و هنر یکتا و آبا و اجدادی یعنی سیرک وجود دارد: انتقال آن از نسلی به نسل دیگر در داخل خانواده، یا آموختن آن در مدارس سیرک.

خانواده‌های عظیمی در سیرک چون خانواده نسی، گروس، تونی، آلتوف و چندتای دیگر روش اول را در پیش گرفته‌اند. اما همان‌طور که خواهیم دید، یکی از اعضای خانواده گروس و خانواده فراتلینی با هم اولین مدرسه سیرک در فرانسه را بنا نهاده‌اند. از سوی دیگر در کشورهایی چون اتحاد شوروی و لهستان کاملاً عادی است که نسل سوم - یا حتی چهارم - هنرمندان سیرک را بیایی که در مدارس دولتی سیرک صاحب مهارتهای لازم می‌شوند و ضمناً از تجارب پدران خود و اعضای نسل قدیمتر نیز سود می‌جویند. در گذشته هم اگر هر پسر بچه‌ای تحت تأثیر شکوه و جلال عرصه خاک اره‌ای سیرک و موسیقی گوشنواز آن قرار می‌گرفت و خانه و کاشانه خود را ترک می‌گفت، اگر خیلی شانس می‌آورد، «استادی» می‌یافت که تمام دوز و کلک کار را به او بیاد دهد.

بیانید با هم به چند مدرسه سیرک که امروزه در نقاط مختلف جهان فعالیت می‌کنند نگاهی بسیندازیم. اولین

حفظ تعادل روی نوک چاقو. نمایش خیره کننده‌ای که بر قدرت فک تکیه دارد و توسط هنرمندان یک سیرک ایتالیایی در پاریس اجرا می‌شود.

فلسفه، چون در آت-ادشوروی هنرمند سیرک چیزی فراتر از هنرمند خوش عضله و خوش پنبه‌ای است که می‌تواند با دقت تمام در چند میلیمتری همکار خود فرود آید، یا بدون اینکه به نظر برسد به حیوانات وحشی دستور می‌دهد، آنان را وادار به کارهای مسحیرالعقولی بکند. هنرمند سیرک همیشه جزئی از یک برنامه عظیم به دقت زمانبندی شده ملهم از فلسفه پرسابقه هنرهای نمایشی است.

طی چند سال اخیر، تمام حرفه‌ای‌های سیرک که هر ساله در جشنواره مونت کارلو گرد می‌آیند، می‌گویند که «بساد از شرق می‌وزد». خط منحنی جدید در سیرک، که هماهنگی حرکات، زیبایی اجرا و قوت احساس را بسا هم ترکیب می‌کند، از فلسفه سیرک در شوروی ناشی شده است.

والنتین کوزنتسوف مدیر سیرک لنینگراد هم همانند بقیه مدیران مدارس سیرک در شوروی معتقد است که: «عصر مهارت فنی صرف سپری شده است. امروزه هدف عمده برقراری ارتباط احساسی با تماشاگران است. در اتحاد شوروی برنامه سیرک چنان تنظیم می‌شود که گویی بخشی از یک تئاتر است، با یک مقدمه، نمایش اصلی و اختتامیه. مراحل تقریباً تئاتری نمایش از اهمیت خاصی برخوردار است و به هر حال روند برنامه به سمت تحریک و تهییج احساسات تماشاگران متوجه است. در این مرحله است که دلکچ نمونه اتحاد شوروی وارد می‌شود. تمام برنامه متکی به اوست، او مرکز تمام ماجراهاست...»

هنر دلکچ‌بازی هم دستخوش تغییر شده است؛ امروزه دلکچ سعی می‌کند به جای آنکه مردم را بخنداند، لبخند به لبان آنها بیاورد. ذکاوت و باریک‌بینی زیادی موردنظر است، و هنرمند علاوه بر چابکی بدنی باید بتواند روانشناسی گروه‌های مختلف تماشاگران را درک کند، در باره شادبها و غمهای زندگی روزمره، چیزها بداند و توانایی قابل ملاحظه‌ای برای دگرگون کردن احساسات در خود داشته باشد.

تقریباً تمام کشورهای سوسیالیستی شرق اروپا مدارس سیرک دارند، اما استاندارد فارغ‌التحصیلان آنها نسبت به مدارس مشابه در شوروی نازلتر است. علت عمده، فقدان حمایت از هنرهای سیرک و هنرمندان از سوی غالب مقامات محلی است.

در لهستان مقر زمستانی سیرکها و مدرسه آموزش هنرهای سیرک در یولینک واقع در سی کیلومتری ورشو، در ملک پزگی در جنگل زیبای کامپینوسکی است. در این مدرسه تنها شاگردانی که دوره دبیرستان را به اتمام رسانده و زیر بیست و یکسال سن دارند می‌توانند در دوره دو ساله این مدرسه که به سال ۱۹۶۷ افتتاح شده است ثبت نام کنند. در سال اول رشته‌های متعددی، از جمله آناتومی و بیومکانیک، آموزش داده می‌شود. آماده‌سازی برای انجام کارهای فردی در سال دوم صورت می‌گیرد که با دوره‌های آموزشی در سیرک لهستان همراه است که طی آن شاگردان مزد کار دریافت می‌دارند. بعضی کارگردانها برای استفاده حداکثر از استعداد هنری جوانان لهستان می‌کشند تا دوره‌ها را افزایش دهند و آنها را گسترده‌تر سازند و از همه واجتربن پذیرش را پایین‌تر آورند و به شانزده سال برسانند.

کوبا و جمهوری دموکراتیک خلق کوره بر اساس الگوی مدرسه سیرک اتحاد شوروی مدارسی برپا

Foto © Roland Bourgiel, Paris

کرده‌اند. در کوبا که چهار سیرک دارد، یک دوره چهار ساله آموزشی است که شاگردان آن معمولاً چند ماه آخر را در مسکو می‌گذرانند و در پیونگ‌یانگ، پایتخت جمهوری دموکراتیک خلق کره که سیرک ملی و مدرسه سیرک آن به سال ۱۹۵۲ افتتاح شده، شاگردان ابتدا یک دوره چهار ساله را می‌گذرانند و سپس به رفع نهایه نواقص خود می‌پردازند. یکی از حرکات مستداول در سیرکهای کره‌ای حرکت با الاکلنگ است (که نمونه‌های آن در بارکهای ایسن کنور زیاده دیده می‌شود)، اخیراً تماشاگران غربی شاهد حرکات خیره‌کننده یک آکروبات باز جوان بودند که کیمونوی تنگ و چسبانی پوشیده بود و بعد از اینکه از روی الاکلنگ به زمین فرود می‌آمد، بلافاصله با یک پشتک کار خود را تمام می‌کرد. مدرسه سیرک بوداپست مجارستان هم از الگوی مدرسه سیرک مسکو پیروی می‌کند. جز اینکه سازمان آن متکی به خانواده سالاری است (خانواده‌های بسیاری چهار یا حتی پنج نسل است که در کار سیرک بوده‌اند). تمام

معلمان این مدرسه هنرمندان و ژیمناستهای قدیمی‌اند. مدرسه سیرک مجارستان نیز همانند هم‌تایان خود برای نمایش و رقص، شاگردان را از یازده سالگی نسبت نام می‌کند و یک دوره آموزش هشت ساله به آنها می‌دهد. نیمه اول دوره آموزش صرف یادگیری اصول اساسی و فرهنگ عمومی می‌شود و این کار تا سن دبیرستانی ادامه می‌یابد. در نیمه دوم تعلیم حرفه‌ای آغاز می‌گردد، که سه سال آن عمدتاً به آموزش آکروبات و کسب تخصص در هر رشته اختصاص دارد. مدرسه ممکن است حرکتی را چنان تغییر دهد که با وضع جسمی و روحی شاگرد جور بیاید، یا حتی گاه نیاز بازار را برآورد. این مدرسه به روی دانش‌آموزان غربی هم باز است و اخیراً چند دانشجوی فرانسوی و سونیسی از آن فارغ‌التحصیل شده‌اند. مدرسه سیرک گروس که به سال ۱۹۷۲ توسط آلکسیس گروس بسروسیلیویمونفور بساز یگر سینما در پاریس افتتاح شده نیز از مدارس خانواده سالار است. این مدرسه در محلی که سابقاً تئاتر بود گنایش یافته و

Foto N. Akimov © APN, Paris

▲ در اتحاد شوروی هنرمندان سیرک محبوبیتی هم‌تراز بازیگران سینما و قهرمانان ورزشی دارند و امتحان ورودی مدرسه سیرک بسیار مشکل است. در تصویر فوق، یک نوجوان مسکویی بخت خود را برای دلفک شدن می‌آزماید، او خود را به شکل اولگ پوپوف، دلفک مشهور شوروی در عرصه بین‌المللی بزرگ کرده است.

یک روش قدیمی بازیگر سیرک شدن این بود که عضویکی از خانواده‌های بزرگ سیرک باشی. در تصویر زیر آشیل زاواتا، دلفک مشهور صحنه را به اتفاق فرزندش فرانک ترک می‌گوید.

اتاقهای رفیع آن به ویژه برای تمرین بندبازی مناسب است. در این مدرسه شاگردان به مدت یک سال در سه‌ای اساسی را فرا می‌گرفتند و سپس دو سال در رشته تخصصی خود کار می‌کردند تا برای اجرای نمایش در سیرک خود که به سبک قدیم اداره می‌شد برنامه اجرا کنند. خانواده گروس یا چادر کوچک بر و صله‌ای که در وسط باریس داشتند و مدرسه‌ای که جنب آن واقع بود، پیشگامان نوآوری و دگرگونی در امر هنر سیرک در غرب به شمار می‌آمدند. در همین باریس آنی فراتلینی و پی‌راته مدرسه ملی سیرک را بنا نهادند که درهای آن به روی تمام جوانان شانزده تا بیست و پنج‌ساله باز است. در این مدرسه حتی کلاسهای ابتدایی برای بچه‌های شش ساله وجود دارد. در سال اول این مدرسه دروس اساسی آموخته می‌شود و سپس مسائل فنی (از جمله سوار و باز کردن تجهیزات و نورپردازی) مورد آموزش قرار می‌گیرد و با دوره‌های کار عملی در سیرکهای بسیار همراه می‌گردد. هر شاگرد بعد از طی دوره آموزشی سه ساله خود می‌تواند برای انجام کار حرفه‌ای آماده شود.

فرانسه از سال ۱۹۶۸ صاحب اولین مدرسه حرفه‌ای سیرک در غرب شده که بر اساس خط مشی مدارس شرقی اداره می‌شود. این مدرسه که آموزشگاه عالی هنرهای سیرک نام دارد، در شالون - سور - مارن واقع است. شاگردان آن از فرانسه و سایر کشورها، از سن شانزده سالگی و با امتحانهای عملی برگزیده می‌شوند. دوره آموزشی آنها شامل دو مرحله دو ساله است. مرحله اول برای ترغیب دانش‌آموزان در ارائه استعدادهای فردی و جمعی آنها و راهنمایی ایشان به سمت کسب تخصص در یک رشته مناسب طراحی شده است. کار تخصصی در سال سوم شروع می‌شود و در سال چهارم روی رشته‌های افراد کار می‌کنند تا معایبی باقی نماند. شاگردان در پایان دوره چهار ساله خود دیپلم سیرک می‌گیرند. رشته‌های اصلی که ظرف سه سال به شاگردان آموخته می‌شود، شامل آکروبات، رقص و موسیقی، فنون سیرک شامل بندبازی و

کسب مهارت در دوچرخه‌سواری است؛ و دروس عمومی از آناتومی و فیزیولوژی تا مدیریت نمایش و آشنایی با قوانین کار را در بر می‌گیرد. در یک دوره ۳۷۰ شاگرد نامنویسی کردند. از میان آنها ۲۵ نفر مردود شدند و ۹۰ نفر خود را به سال بالاتر رساندند. این مدرسه توسط گی کارون کانادایی که خود در مدرسه عالی سیرک مجارستان تعلیم گرفته است اداره می‌شود.

تعداد اندکی مدرسه سیرک در امریکای شمالی وجود دارد که هر یک از آنها تحت مدیریت یک سیرک کار می‌کند. گی کارون به سال ۱۹۸۳ یک مدرسه خصوصی سیرک در کانادا تأسیس کرد که همکاری نزدیکی با سیرک دوسولی کانادا دارد و خود او یکی از مدیران هنری آن است. در این مدرسه نیز، برای تطابق با نیازهای روز جامعه، بیشترین تأکید بر طراحی رقص گذاشته می‌شود. در آمریکا سیرک عظیم رینگلینگ یک «کالج دلقکها» دارد که در آن اصول کمدی آموزش داده می‌شود. دلقکهای آمریکایی با کیهکهای خامه‌ای و دندانهای درشت در طبقه‌بندی جداگانه‌ای جا می‌گیرند.

سیرک بیگ ایل نیویورک و آموزشگاه آن مدرسه هنرهای سیرک نیویورک قدمتی ده ساله دارد. این مدرسه توسط دومینیک ژاندوی فرانسوی اداره می‌شود و شامل یک دوره آموزشی برای کودکان نه تا سیزده سال است. برنامه‌های این مدرسه با مدرسه هاربر مانتینگ هماهنگ شده که روزانه دو ساعت برنامه سیرک و آموزشهای تخصصی دارد. قرار است که وقتی سیرک بیگ ایل به مجتمع جدید خود نقل مکان کرد، دوره‌های خاصی برای جوانان سیزده تا شانزده ساله ترتیب دهد و دوره‌های تخصصی بیشتری هم دایر کند.

در چین هیچ سیرک بزرگی فعالیت ندارد. سیرکهای این کشور غالباً ثابت‌اند و از گروههای آکروبات بازی بهره می‌گیرند که کم و بیش مشابه آموزشگاههای سایر کشورها عمل می‌کنند. مشهورترین آنها گروه آکروبات چین است که به سال ۱۹۵۰ تشکیل شد و الهام‌بخش گروههای دیگری از جمله گروه شانگهای، چونگ کینگ، شن یانگ، ووهان و گروه سربازان گوناگنژو بوده است. امروزه حدود ۱۳۰ گروه حرفه‌ای دولتی با بیش از ۱۱۰۰۰ هنرمند در چین فعالیت می‌کنند. در چین سحر و جادو و تقلید صدا دو رشته محبوب مردم است. هر کسی که در برنامه‌های نمایشی فعالیت می‌کند می‌تواند عضو انجمن آکروبات بازی چین شود که در سال ۱۹۸۱ تأسیس شد. مدیر عامل این انجمن، خانم ژیاچو هوا قبلاً آکروبات‌باز بوده و ضمناً معاون یک کنگره خلقی است. تعجبی ندارد که چین می‌تواند در حرکات سیرکی شگردهای خاصی که نیازمند دقت و مهارت فراوانی است عرضه کند، چون کیفیت کار در ارتباط مستقیم با احترامی است که برای هنر قائل هستند و هنرمندان چینی و شوروی از موقعیت اجتماعی والایی بهره‌مندند. ■

مونیکا ج. رنه‌وی اهل سوئیس، سابقاً رام‌کننده حیوانات وحشی بود و اینک خبرنگار، نویسنده و متخصص در امور تبلیغاتی است. او نویسنده اصلی و ویراستار یک دائرةالمعارف در باره سیرک به زبان فرانسوی تحت عنوان کتاب جامع سیرک است که به سال ۱۹۷۷ توسط انتشارات بیلبونک دزآر در ژنو به چاپ رسید. از دیگر آثار متعدد او می‌توان به کتاب سیرک و جهان از انتشارات لاترزا، رم ۱۹۸۵ و من سیرک را دوست دارم از انتشارات والت دیزنی پروداکشن، پاریس ۱۹۸۶ یاد کرد.

Foto Patrice Bouvier © Cosmos, Paris

